

„Pokoř kyselinu heneikosanovou $C_{21}H_{41}COOH$ “

Obsah:

Pravidla hry str.2

Herní plány str. 3,4

Barevné kartičky – tři kopie od každé barvy (od červené 4 kopie kvůli šetření barevného papíru).....str. 5 – 11

Autorské řešení – vzorce (zelená barva).....str. 12

Autorské řešení – vlastnosti (žlutá barva).....str. 13

Autorské řešení – pantomima (červená barva).....str. 14

Vypracovaly:

Lenka Lidová

Monika Petriláková

Renata Šedivá

1. ročník UNCHB

Pravidla hry „Pokoř kyselinu heneikosanovou $C_{21}H_{41}COOH$ “

Hra je variací na „Aktivity“.

Sada pro 4 – 8 hráčů obsahuje:

- herní plán
- figurky
- tři druhy kartiček barevně odlišených

Kartičky se liší barvou a každá barva má jinou úlohu:

- **zelená** – žák otáčející kartičku **nakreslí vzorec sloučeniny**, jejíž název je na kartičce (nesmí psát žádné názvy ani kreslit obrázky)
- **žlutá** – žák otáčející kartičku **popíše** danou sloučeninu pomocí jejích **vlastností a/nebo využití** (nesmí říci, o jaký typ derivátu se jedná, nesmí použít žádnou část názvu, počet uhlíků ani vzorec)
- **červená** – žák otáčející kartičku **předvede pantomimicky** danou sloučeninu (nesmí vydávat zvuky ani používat chemické pomůcky – např. učebnice, plakáty...)

Postup:

Hráči hrají ve dvojicích (trojicích) proti sobě. Každá dvojice má jednu figurku. Pokud je dvojice na řadě, jeden z dvojice otočí kartičku podle barvy pole, na kterém zrovna stojí, tak aby ji druhý z dvojice neviděl. Vykoná daný úkol (viz níže). Druhý z dvojice musí v limitu uhodnout název látky na kartičce. Časový limit hlídají protihráči. Sloučeniny na zelených a žlutých kartičkách musí žáci uhádnout do 30s, na červených do 60s. Pokud žák uhodne, posunou se o tolik políček, kolik je uvedených bodů na kartičce. Pokud neuhodne, zůstávají na stejném políčku. Poté hraje další dvojice. Žáci se ve dvojici po každém kole střídají v otáčení kartičky. Vítězí dvojice, která se jako první dostane na ω -uhlík. Pokud se ani jedna dvojice nedostane do cíle do konce herního času (např. vyučovací hodina), vyhrává dvojice, která je nejbližší ω -uhlíku.

př.

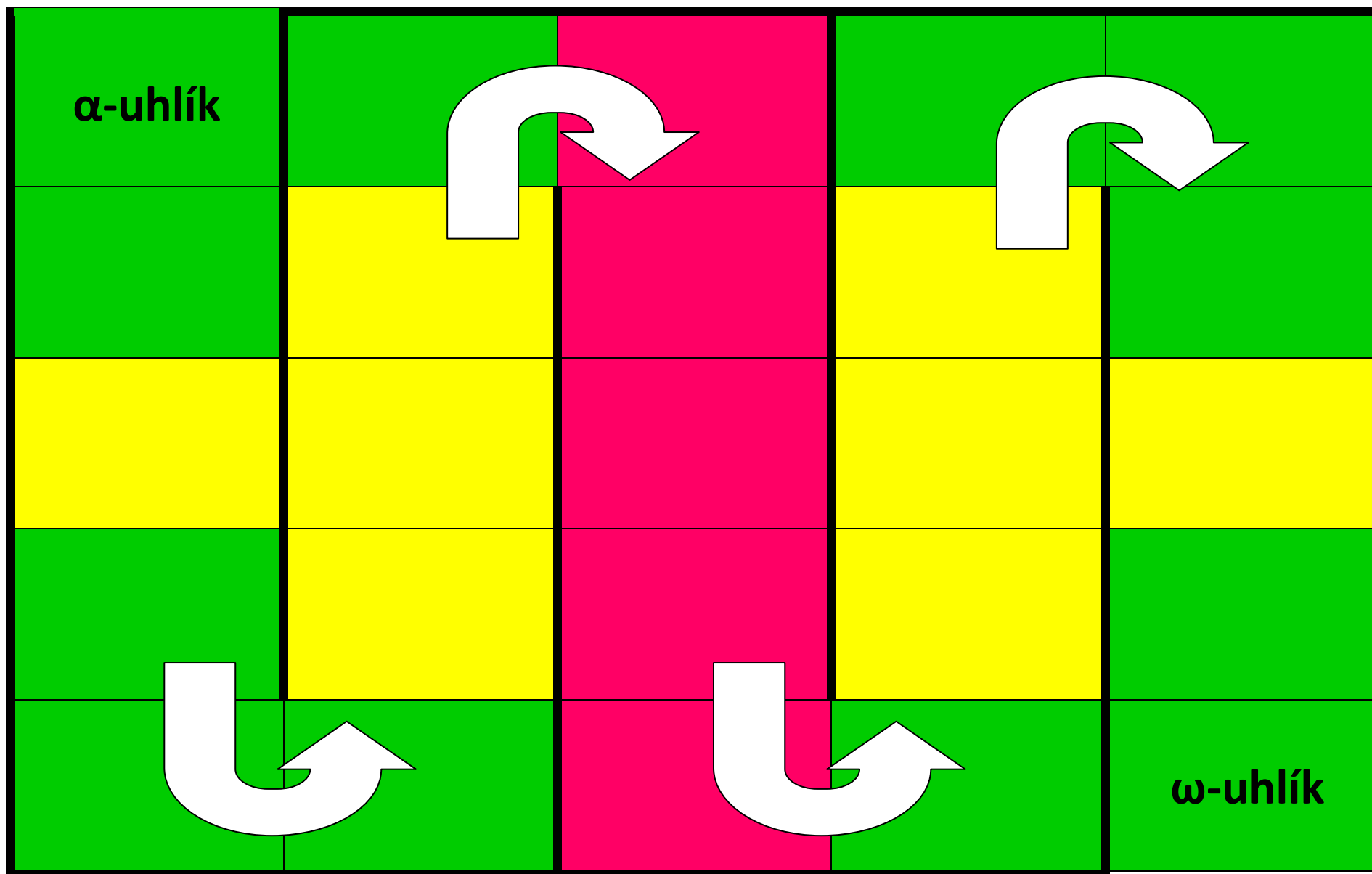
Žák musí pantomimicky ztvárnit „ethanol“, pokud spoluhráč uhádne, postupují o 2 políčka.

Alternativy:

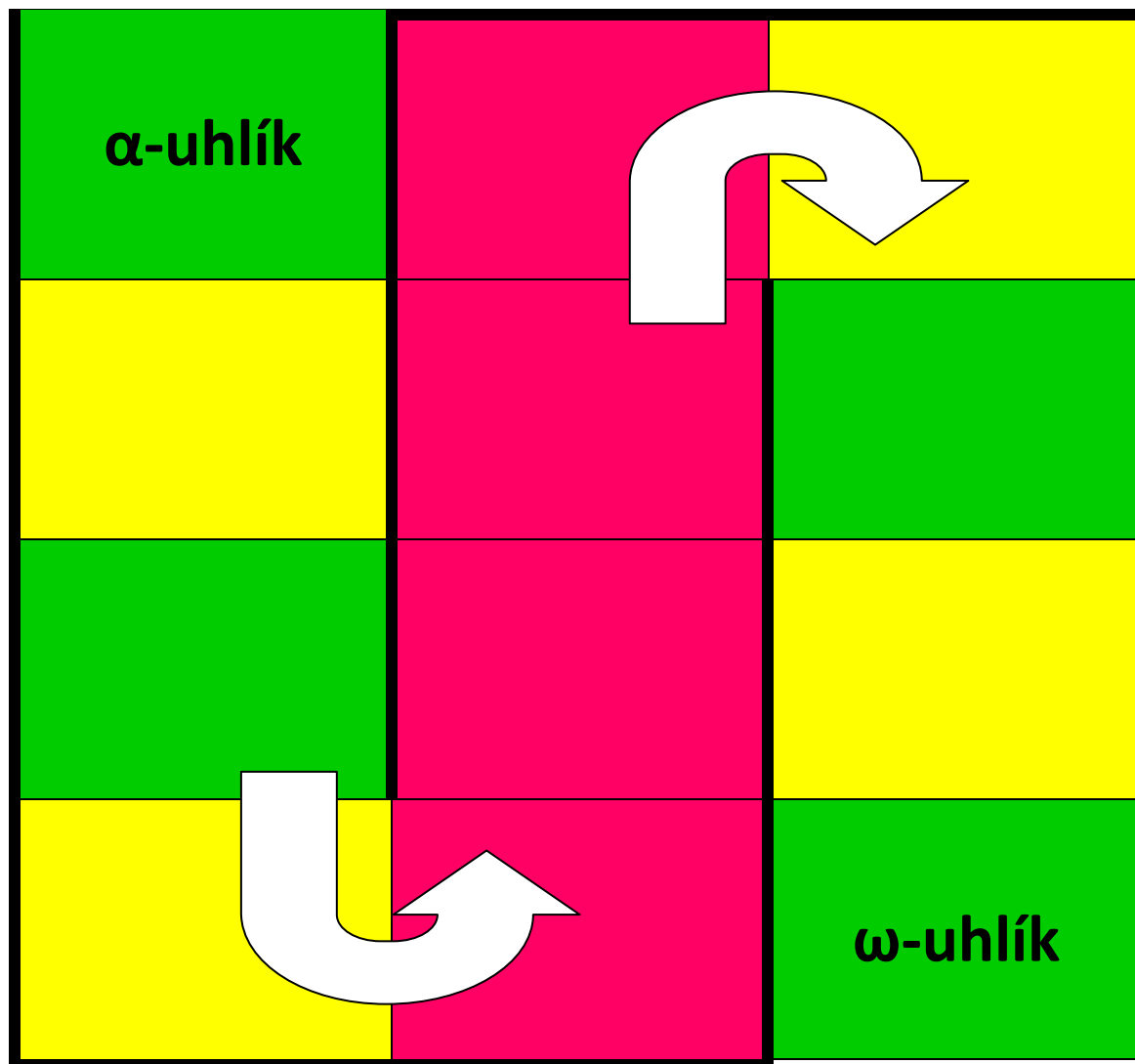
Hrací plán může být různě velký, barvy na hracím plánu mohou být různě rozmístěné, záleží vždy na učiteli. Učitel si může pozměnit i jednotlivé sloučeniny nebo bodové ohodnocení.

Poznámky:

Kartičky tiskněte buď barevně, nebo na barevné papíry. V případě černobílého tisku na barevné papíry je třeba vymazat výplň kartiček!

*Pokoř kyselinu
tridekanovou*
- kratší verze

2 ethanol	2 k. mravenčí	3 aceton	2 k. octová	3 k. citrónová
2 k. máselná	3 k. mléčná	2 k. vinná	2 k. olejová	3 k. salicylová
3 triacylglycerol	3 ethylenglykol		3 ethylenglykol	3 triacylglycerol
2 ethanol	2 k. mravenčí	3 aceton	2 k. octová	3 k. citrónová
2 k. máselná	3 k. mléčná	2 k. vinná	2 k. olejová	3 k. salicylová

2 ethanol	2 k. mravenčí	3 aceton	2 k. octová	3 k. citrónová
2 k. máselná	3 k. mléčná	2 k. vinná	2 k. olejová	3 k. salicylová
3 triacylglycerol	3 ethylenglykol		3 triacylglycerol	3 ethylenglykol
2 ethanol	2 k. mravenčí	3 aceton	2 k. octová	3 k. citrónová
2 k. máselná	3 k. mléčná	2 k. vinná	2 k. olejová	3 k. salicylová

2 Pyrokatechol (benzen-1,2-diol)	2 Resorcin (benzen-1,3-diol)	2 Naft-1-ol	1 diethylether	1 cyklohexanon
2 k. palmitová	2 k. stearová	2 k. šťavelová	2 ethylester k. octové	2 Methylbutanoát
1 k. benzoová	3 K. tereftalová	2 5-hydroxypentanová kyselina	1 propanon	1 2-methylbutan-2-ol
3 k. 4-brompentanová	3 ethoxyethen (ethylvinylether)	3 fenylmethyl- keton	3 2-methyl-3- propylcyklopentanon	3 <i>Cis</i> -butendiová kyselina
3 Oktadec-9-enová kyselina	3 ethylbenzoát			

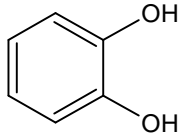
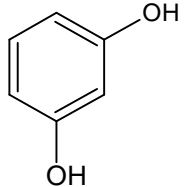
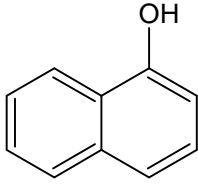
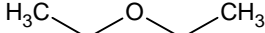
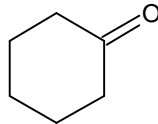
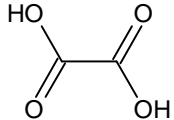
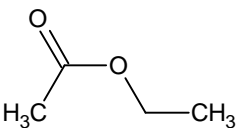
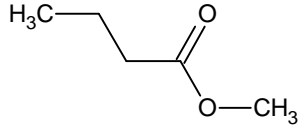
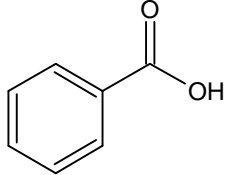
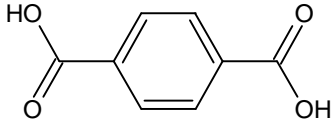
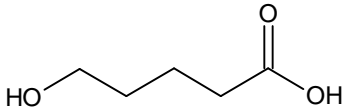
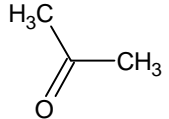
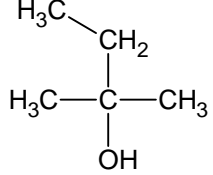
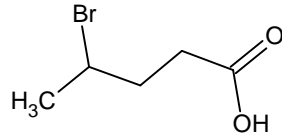
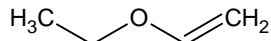
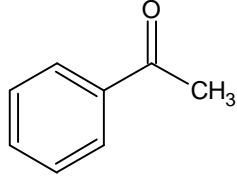
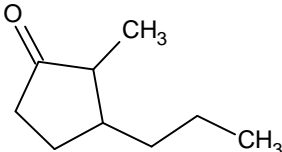
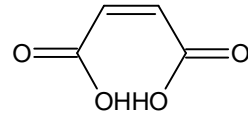
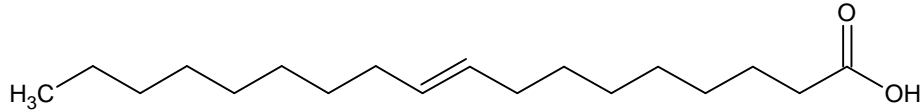
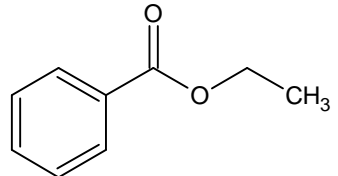
2 Pyrokatechol (benzen-1,2-diol)	2 Resorcin (benzen-1,3-diol)	2 Naft-1-ol	1 diethylether	1 cyklohexanon
2 k. palmitová	2 k. stearová	2 k. šťavelová	2 ethylester k. octové	2 Methylbutanoát
1 k. benzoová	3 K. tereftalová	2 5-hydroxypentanová kyselina	1 propanon	1 2-methylbutan-2-ol
3 k. 4-brompentanová	3 ethoxyethen (ethylvinylether)	3 fenylmethyl keton	3 2-methyl-3- propylcyklopentanon	3 <i>Cis</i> -butendiová kyselina
3 Oktadec-9-enová kyselina	3 ethylbenzoát			

2 Pyrokatechol (benzen-1,2-diol)	2 Resorcin (benzen-1,3-diol)	2 Naft-1-ol	1 diethylether	1 cyklohexanon
2 k. palmitová	2 k. stearová	2 k. šťavelová	2 ethylester k. octové	2 Methylbutanoát
1 k. benzoová	3 k. tereftalová	2 5-hydroxypentanová kyselina	1 propanon	1 2-methylbutan-2-ol
3 k. 4-brompentanová	3 ethoxyethen (ethylvinylether)	3 fenylmethyl keton	3 2-methyl-3- propylcyklopentanon	3 <i>Cis</i> -butendiová kyselina
3 Oktadec-9-enová kyselina	3 ethylbenzoát			

2 glycerol	2 fenol	1 methanol	3 formaldehyd	3 acetaldehyd
2 k. olejová	1 ester	3 k. salicylová	3 benzaldehyd	1 aceton
2 ethylenglykol	2 k. butanová	1 ether	1 karboxylová k.	1 aldehyd
2 glycerol	2 fenol	1 methanol	3 formaldehyd	3 acetaldehyd
2 k. olejová	1 ester	3 k. salicylová	3 benzaldehyd	1 aceton

2 ethylenglykol	2 k. butanová	1 ether	1 karboxylová k.	1 aldehyd
2 glycerol	2 fenol	1 methanol	3 formaldehyd	3 acetaldehyd
2 k. olejová	1 ester	3 k. salicylová	3 benzaldehyd	1 aceton
2 ethylenglykol	2 k. butanová	1 ether	1 karboxylová k.	1 aldehyd

<p>Pyrokatechol (benzen-1,2-diol)</p> 	<p>Resorcin (benzen-1,3-diol)</p> 	<p>Naft-1-ol</p> 	<p>diethylether</p> 	<p>Cyklohexanon</p>
<p>Kys. palmitová</p> <p>$C_{15}H_{31}COOH$</p>	<p>Kys. stearová</p> <p>$C_{17}H_{35}COOH$</p>	<p>Kys.šťavelová</p> 	<p>Ethylester kys. octové</p> 	<p>Methylbutanoát</p>
<p>Kys. benzoová</p> 	<p>Kys. tereftalová</p> 	<p>5-hydroxypentanová kyselina</p> 	<p>propanon</p> 	<p>2-methylbutan-2-ol</p>
<p>Kys. 4-brompentanová</p> 	<p>Ethoxyethen (ethylvinylether)</p> 	<p>Fenylmethyl keton</p> 	<p>2-methyl-3- propylcyklopentanon</p> 	<p>Cis-butendiová kyselina</p>
<p>Oktadec-9-enová kys.</p> 				<p>ethylbenzoát</p>

Vlastnosti a využití

Glycerol-není jedovatý, používá se v kosmetice a pro svou sladkou chuť také v potravinářství a farmacii. Ve formě svých esterů je součástí tuků.

Fenol-bezbarvá látka tmavnoucí na vzduchu, leptá kůži, omezeně rozpustná ve vodě a slabě kyselá. Je důležitou surovinou pro výrobu plastů.

Methanol-prudce jedovatá kapalina – ztráta zraku, neomezeně se mísí s vodou. Vyrábí se z plynu a užívá se jako rozpouštědlo a k výrobě formaldehydu.

Formaldehyd-štiplavý plyn s dezinfekčními účinky, dobře rozpustný ve vodě. Je surovinou pro výrobu plastů.

Acetaldehyd-ostře páchnoucí těkavá kapalina. Slouží k výrobě kyseliny octové. Acetaldehyd se v přírodě vyskytuje ve zralém ovoci, kávě apod. Je produkován rostlinami jako součást jejich metabolismu. Vzniká v organismu při metabolismu ethanolu a působí špatně na játra.

Kyselina olejová-vzhledem to je bledě žlutá až hnědá kapalina charakteristického zápachu. Je nerozpustná ve vodě. Je obsažená v různých živočišných a rostlinných tucích, tvoří 55-80 % olivového oleje a 15-20 % hroznového oleje.

Estery-organické sloučeniny, ve kterých je -OH skupina karboxylové kyseliny nahrazena organickým zbytkem vzniklým z alkoholu po odštěpení vodíku.

Karboxylové kyseliny-organické kyseliny, které obsahují karboxylovou skupinu -COOH. Karboxylové kyseliny, společně se svými solemi tvoří nezbytnou součást všech živých organismů.

Aldehydy-organické sloučeniny, které obsahují aldehydickou funkční skupinu (-CHO) (pozor na záměnu s alkoholy -COH) na konci uhlovodíkového řetězce. Řadí se mezi karboxylové sloučeniny. Jsou to vonné součásti rostlinných silic a také intermediáty biochemických reakcí například Krebsova cyklu.

Kyselina salicylová -tato bezbarvá krystalická organická kyselina se široce využívá v organické syntéze a účinkuje jako rostlinný hormon. Je špatně rozpustná ve vodě a je součástí mnoha léčiv (Acylpyrin).

Benzaldehyd - za pokojové teploty to je bezbarvá, ve vodě málo rozpustná kapalina zapáchající po hořkých mandlích, tvoří totiž součást vůně mandlí. Tvoří hlavní součást extraktu z hořkých mandlí a může být izolován z mnoha přírodních materiálů, které ho obsahují, např. ze semen broskve, ořešáků a různých dalších semen.

Aceton-bezbarvá kapalina specifického zápachu, hořlavá, s vodou neomezeně mísitelná. Směs par s kyslíkem je výbušná. Používá se jako rozpouštědlo organických látek.

Ethylenglykol -chemická sloučenina široce používaná v nemrznoucích chladicích kapalinách pro automobily. V čisté formě jde o viskózní jedovatou kapalinu sladké chuti, bez barvy a zápachu.

Pantomima

Ethanol – výroba alkoholických nápojů

K. mravenčí – je obsažena v mravenčím jedu, odtud pochází její název. Dále je obsažena např. v jedu včel nebo v kopřivách.

Aceton – bezbarvá kapalina specifického zápachu, hořlavá, s vodou neomezeně mísitelná. Směs par s kyslíkem je výbušná. Používá se jako rozpouštědlo organických látek. Někdy zneužíván narkomany.

K. octová – používá se v potravinářském průmyslu, výroba octa

K. citrónová – nachází se v různých druzích ovoce a zeleniny, především v citrusových plodech. Je přírodní konzervační látkou a používá se jako dochucovací prostředek jídel a nealkoholických nápojů.

K. máselná – je obsažena ve žlutém másle, parmezánu, zvrstcích a potu; má nepříjemný zápach

K. mléčná – koncovým produktem mléčného kvašení cukrů, a proto je přítomen v kyselém mléku a zelí. Sůl kyseliny mléčné - laktát vzniká (krystalizuje) při nadměrné námaze ve svalech a projevuje se jejich bolestí.

K. vinná – používá se zejména ve vinařství

K. olejová – je obsažena v různých živočišných a rostlinných tucích, tvoří 55-80 % olivového oleje a 15-20 % hroznového oleje

K. salicylová – je součástí mnoha léčiv (Acylpyrin)

Triacylglycerol – ester mastných kyselin a glycerolu = tuk

Ethylenglykol – chemická sloučenina široce používaná v nemrznoucích chladicích kapalinách pro automobily